

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Formanden skriver.....	side	2
10 % af gårdens areal til bræmmer.....	side	3
Nyt fra hovedbestyrelsen.....	side	4
Dalbakkegård.....	side	5
Lungholm.....	side	7
Reventlow-Museet og Pederstrup.....	side	10
S. P. Jensen - 2. del.....	side	11
Nyt fra kredsene.....	side	13
Glavendruplunden på Nordfyn.....	side	16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgårdsforening

April 2012 - Maj 2012

Nr. 417 - 68. årgang

Dalbakkegård i Vester Ulslev på Lolland

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Forretningsfører:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomsrådgiver:

Chefkonsulent
Michael Munthe Fog
Landboforeningen Gefion
Fulbyvej 15, 4180 Sorø
tlf.: 57 86 53 00
mmf@gefion.nu

Chefrådgiver Skat
Poul Hjorth
LandboMidtØst
Asmildklostervej 11, 8800 Viborg
Tlf. 87 28 22 00 / mobil 29 99 57 24

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40, Sædding,
6830 Nr. Nebel - tlf. 75 28 73 21
p.mouritsen@sikmail.dk

Næstformand:

Karen Jacobsen
Melbyvej 3, 5610 Assens
tlf. 64 71 23 60
kj@osterbygaard.dk
(Formand: Fynskreds)

Jens Brogaard Jensen

»Maglehøjgård«, Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
jb@gefion.nu
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,

»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne, tlf. 56 96 30 02
mogens.frigaard@dlgtele.dk
(Formand: Bornholmkreds)

Karen Andersen,

»Baungård«, Vollerupvej 70, 4400 Kalundborg
tlf. 59 50 20 13
ok@dlgpost.dk
(Formand: Vestsjællandskreds)

Knud Pedersen

Kildemosegård
Egeskovvej 18, 4700 Næstved
tlf. 55 44 51 17
kgkildemosegaard@privat.dk
(Formand: Sjælland Syd.)

Mogens Høge Hansen

»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev,
4863 Eskilstrup - tlf. 54 45 46 25
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Jens M. Knudsen

Kalmargårdparken 1,
Marstrup
6100 Haderslev
tlf.: 74 57 51 65
jens@kalmargaard.dk
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krogh

Majbølvej 17,
6470 Sydals.
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard

»Tarpgård«, Tarpvej 13,
Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 21 42 13 83
tarpgaard@ofir.dk
(Formand: Ringkøbingkreds)

Steffen Buch Juul

Jægergården
Høllundvej 6,
Høllund,
7100 Vejle.
Tlf: 75 86 54 93.
svend-juul@hotmail.com
(Formand: Vejle kreds)

Anne Lis Ladefoged

»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn,
8500 Grenå,
tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århuskreds
og Arkivudvalget)

Jens Skytte,

»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3,
8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
aldrupgaard@skylinemail.dk
(Formand: Midtjysk kreds)

Niels Holger Fisker,

"Mosegården"
Nøragervej 3,
Gelstrup
9240 Nibe.
Tlf.: 98 35 13 39
(Formand: Himmerlandskreds)

Niels Ole Volhøj

"Volhøj"
Bettevej 38,
V. Tversted,
9881 Bindeslev
tlf. 40 89 74 92
enovolhoj@mail.dk
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Vi har haft et konstruktivt hovedbestyrelsesmøde, der skabte et godt overblik over kredsenes situation og foreningens fremtid. På grund af besparelser i driften er der overskud i regnskabet, men medlemstallet er fortsat faldende. Jeg skal gøre opmærksom på, at Dansk Slægtsgårdsforening ikke blot er en forening for ejere af slægtsgårde, men nok så meget en forening for alle dem, der interesserer sig for landbrugets og slægternes historie.

Her og nu hører vi om pengeinstitutter som bukkes under fordi de har ydet store lån til landbrug. Det er ikke lånenes størrelse, der betyder noget. Hvis driften er sund, så er det uden betydning, hvor meget sikkerhed der mangler, fordi værdien på landbrugsjord er faldet. Som udskældte landmænd må vi huske andre om, at de lån landbruget har i dag, er lån som blev givet af pengeinstitutterne i de glade dage før bankkrisen. Sunde landbrug er ikke nogen trussel for banker, men usunde banker er trusler for landbruget.

En anden fare for landbruget er hele debatten om bræmmer langs vandløb. Bræmmer overalt er en fikse ide, for der er kun tale om kvælstofudvaskning fra arealer der skræner ned mod vandløb. Fra plane arealer er der ikke nogen afsivning. Det er kvælstof man fra politisk hold interesserer sig for, og det er interessant at fosforudledning ikke er en del af miljødebatten. Kvælstof er fra landet, fosfor er fra byen! Der skal være adgang til bræmmerne, men hvem vil kæmpe sig igennem bræmmerens høje bevoksning, når der ikke er anlagt stier? Stierne kan blive det næste initiativ fra regeringen!

Landbruget kan forpagte arealerne langs vandløbene til fødevareremisteriet, og det til dagsprisen for forpagtninger.

Med disse betragtninger ser jeg frem til, når vi mødes til årsmødet på Lolland.

Peder Mouritsen.

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens sekretær: Inger M. Hansen,
Svalevej 13, 4440 Mørkøv - Tlf. 59 27 59 77

Slægtsgårdsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:

Egil Overby, »Klausholm«, Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66
Else Skovbo Jensen, Kløvervej 5,
8850 Bjerringbro. Tlf.: 86 68 40 47.
Inge Nissen
Tåsingevej 22 st. tv., 8200 Århus N.
Tlf: 86 10 43 31 / 23 74 10 37.

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Bøgeparken 25 B
4241 Vemmelev
Tlf. 58 38 38 08
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 418 udkommer omkring den 20. juni 2012. Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 1. juni 2012.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: Jannerup Offset AIS
Ndr. Ringgade 74
4200 Slagelse
Tlf. 58 52 52 22
jannerup@jannerup.dk

10 % af gårdens areal til bræmmer

Af: Ole Krogh Jensen,
Kroghbrogaard,
Holmevej 89,
Brandelev,
4700 Næstved

I 1797 blev Brandelev by udskiftet, hvor min farfars farfars far havde gård nr. 4 i fæste. Den blev tildelt jord øst for byen i et meget lavtliggende område. I 1803 blev gården købt til selveje af min farfars farfar. Fra da af begyndte man at grave og regulere vandløb der fra tre sider mødtes i Fladsaa-

en, som blev fordybet. Derved blev gårdens areal omdannet til frugtbar agerjord. Det er dog betinget af et effektivt dræningssystem der har krævet fornyelser i næsten hver generation. Også jeg har bekostet store beløb for at forny og vedligeholde dette afvandingssystem. Til gengæld har det skabt tilstrækkeligt udkomme, ikke alene til gavn for de slægtled der har været på gården, men også for det danske samfund.

Med indførelsen af dyrkningsfri bræmmer på 10 meter på hver side af vandløbene vil jeg miste 10% af ejendommens dyrkbare areal, foruden driften af resten af arealet bliver mere besværlig. Der skal være offentlig adgang til disse bræmmer. Det betyder, der bliver offentlig adgang til halvdelen af min have, da gården ligger tæt ved Fladsaaen. Ejendommens handelsværdi vil falde kraftigt måske nærme sig det usælgelige med sine 2.692 meter lange og 10 meter brede offentlige tilgængelige naturstier gennem ejendommens 27 hektar. Ifølge fødevareminister Mette Gjerskov havde man ikke nødig at give erstatning for dette indgreb, men har dog valgt at give erstatning, da det er stillet i udsigt af den tidligere regering. Man taler om latterlige lille beløb kr. 2.600 pr. ha. Erstatningens størrelse er dog ikke fastsat selv om loven træder i kraft 1. september. Udover dette er den eneste rettighed jeg har over disse arealer at bekæmpe Bjørneklo og Flyvehavre samt betale ejendomsskatterne. Hvad siger panthaverne i ejendommen til dette?

Alt dette i det såkaldte bæredygtige miljøes navn, der næsten former sig som afgudsdyrkelse. Alle med blot den mindste indsigt i disse forhold ved, at indførelsen af 10 meter bræmmer ikke vil få nogen miljømæssig betydning, hvis de tør sige det. Men ingen saver den gren over de selv sidder på. Kontrollen af landbrug i Danmark koster kr. 1.000.000.000 årligt (dette beløb blev oplyst i en samtale med Mette Gjerskov i DR program 1 den 3. april 2012). Dette beløb vil blive endnu større, når kontrollanter med deres metermål skal sikre, at måske op mod 70.000 ha landbrugsjord ikke bliver dyrket. Ingen ved, hvor stort et areal det bliver, for det har man ikke engang gjort sig den ulejlighed at undersøge.

Jeg er meget berørt af disse forhold. Det føles uanstændigt og dybt krænkende for min retsbevidsthed, at det skal være nødvendigt at anlægge sag mod den danske stat for at få lov at dyrke sin egen jord eller i det mindste få en rimelig erstatning

70 år

Den 30. marts 2012 blev Else Skovbo Jensen, Slægtsgårdsarkivet, 70 år. Efter at have bestået præliminæreksamen på Trustrup Realskole, var hun i 3 år kontorelev på et advokatkontor i Grenå. I perioden 1961-1965 blev hun seminarielever på Silkeborg Seminarium, og efter afsluttende eksamen underviste hun i 4 år på Kornmod private Realskole, Silkeborg.

I 1969 søgte hun imidlertid nye udfordringer og fik ansættelse på Nørgaards

Højskole, der først holdt til i Hadsten, men senere flyttede til Bjerringbro. Fra ca. 1979 begyndte hun at arbejde med slægtsforskning og underviste i faget på ugekurser på højskolen. Der indgik den gang arbejdsbesøg på Landsarkivet i Viborg, hvor kirkebøger og folketællingslister m.m. findes. Det ændredes totalt, da vi kom ind i computertidsalderen, og Else Skovbo fandt hurtigt ud af, at der kunne findes utrolig mange slægtsoplysninger på nettet.

Herigennem tilegnede hun sig en enestående ekspertise, så det er næsten fantastisk, hvad hun kan finde frem.

Hun gik på pension ved århundredskiftet, men startede i efteråret 2007 som frivillig medarbejder på arkivet. Der er grund til at nævne, at vi på arkivet i høj grad nyder godt af hendes computerkendskab.

Samtidigt sætter vi pris på hendes venlige væsen, der indbefatter en

næsten utrolig hjælpsomhed og stille humor.

Ejgil Overby

JENS OG ANNA JENSENS FOND

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegatertil unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet. Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til:
Carl Martin Christensen,
Kåregård, Badstrupvej 39, 5485 Skamby

Nyt fra hovedbestyrelsen

Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse var samlet den 21. marts og efter en forårssang indledte landsformanden, Peder Mouritsen, med at ønske arkivar Else Skovbo Jensen til lykke med den forestående 70 årsdag, og takkede for hendes indsats for Slægtsgårdsarkivet.

Formanden sagde derefter, at for os, der forsøger at tumle os igennem det praktiske landbrug, er det største problem i øjeblikket likviditeten, der kan sikre etableringen af den kommende høst. For få år siden tilbød pengeinstitutterne sig med billige lån, nu er de pressede af Finanstilsynet, og de er meget forsigtige i deres finansiering af landbruget. Nu er alt til forhandling. Nogle kan få renter ændret til afdrag.

Politikerne elsker landbruget for beskæftigelsen i følgeindustrierne og deres valutaindtjening, men man holder sig ikke tilbage for at fratage landmændene deres produktionsjord, som det er tilfældet med de nye 10 meter bræmmer. Formanden omtalte Jens og Anna Jensens Fond og redaktøren fortalte lidt om bladets situation, der som altid er præget af årsmødet, når det gælder udgivelserne i februar og april.

På formandens opfordring fortalte Jens Ulrik Tarpgaard, om landbruget i Estland, hvor han har 30 % af aktierne i et landbrug med 2000 ha og 1400 malkekøer.

Forretningsfører Inger M. Hansen fortalte først om en lykkelig henvendelse. En mand fra Vendsyssel havde ringet for at få oplyst, hvor han kunne købe erindringsbogen "Set og sket", som blev udgivet i 1984 på initiativ af den daværende landsformand Jens P. Petersen. Manden havde set bogen, og ville gerne eje den, da indholdet interesserede ham. Det viste sig, at Slægtsgårdsarkivet ligger med et mindre oplag, som man gerne sælger af.

Herefter gennemgik Inger M. Hansen medlemsstatistikken, der viser en fortsat nedgang i medlemstallet. 1. januar 2011 var medlemstallet 1594 og 31. december var det skrumpet til 1506. Der havde været en tilgang af 35 nye medlemmer, men 123 var udmeldt, hvilket giver et tab på 88 medlemmer. Den største kreds er Fyn med 182 medlemmer efter en tilbagegang på 5, næststørst er Sjælland Syd med 168 medlemmer, og her var der en fremgang på 3, hvilket ingen anden kreds kunne præstere.

Regnskabet viste et overskud på 46.232,70 kr. Et beløb der skyldes kontingentforhøjelsen og besparelser på driften.

Jens Ulrik Tarpgaard rejste spørgsmålet, hvad med fremtiden for foreningen? Skal foreningen have en fremtid, skal deres gøres et opsøgende arbejde for at få nye medlemmer. Men med landbrugets struktur, er der ikke mange landmænd at tage af, til gengæld har foreningen ikke noget krav til, at medlemmerne er ejere af landbrug. Interesse for landbruget og landbrugets historie er tilstrækkeligt.

Jens Jacob Jacobsen fra Vejlekredsen foreslog, at hvert medlem gjorde næste generation til medlem af foreningen!

Fra slægtsgårdsarkivet fortalte udvalgsformand Anne Lis Ladefoged, at sidste år havde vi på arkivet 90 besøgende. En af de besøgende, Susanne Vincentz fra Åle ved Tørring

medbragte en kæmpestak af gårdbeskrivelser fra Landbrugs Nyt, der udkommer på Sjælland og Lolland-Falster. Det drejer sig om gårdbeskrivelser, lange og korte mellem hinanden, alle forsynet med tegning udført af Ellen Valentin. Nogle havde vi i forvejen, men vi gemmer alt. Susanne Vincents har skrevet en lille artikel i "Slægtsgården", om hvorledes hun erhvervede udklippene.

Arkivet har modtaget to vandrebøger fra perioden 1955-2005 fra Ladelund Landbrugsskole, hvori en gruppe landbrugsskoleelever har fortalt om dagligdagen med familien og deres gård. De mødtes en lang årrække hvert år, men de fleste er nu faldet væk, og de få, der er tilbage besluttede at bøgerne skulle opbevares hos os. Vi fik dem fra Marie Hansen, Dalby ved Haslev. Hun har tidligere givet os den bog om Øster Egede sogn, som hun skrev for få år siden.

Desuden har vi modtaget en bog om Tirsbæk gods i Engum sogn og en om Brande sogns historie. Fra Karen og Morten Laursen, Assedrupgård har vi modtaget 12 sider med slægtsmateriale samt artikler om haver. Forleden afleverede Asger Hansen fra Stepping ved Christiansfeld forskellige gamle papirer om art. 11 i Stepping.

Næsten hver uge er der forespørgsler pr. mail. Nogle af dem klares ved at tage et enkelt kopi andre kræver mere undersøgelse og henvisning til forskellige hjemmesider. Det er oftest slægtsforskere, der er interesseret i at høre, om og hvad vi har om en bestemt gårde, som de har fundet i vores database.

Der var intet fra rejseudvalget, da det er gået i coma, efter fiaskoen sidste år.

Mogens Huges Hansen gjorde rede for årsmødet i Maribo og hvad der ventede deltagerne af gode oplevelser.

Angående årsmødet 2013 i Esbjerg forklarede Peder Mouritsen, at vi skal bo på Hjerting Badehotel, og vil lørdag beskæftige os med Esbjerg havn med offshore etc. Søndag skal vi bl. a. besøge en slægtsgård, der nu bygger et staldkompleks til 900 køer.

Vendsyssel indbyder til 2014. Det Sydlige Sønderjylland vil gerne være vært i 2015 og Fynskredsen bød ind på 2016, så 75 års jubilæet kan holdes i den by, hvor foreningen blev stiftet.

Det var blevet tid til at høre om livet og aktiviteterne i de enkelte kredse, og derefter sluttede formanden mødet.

OGN

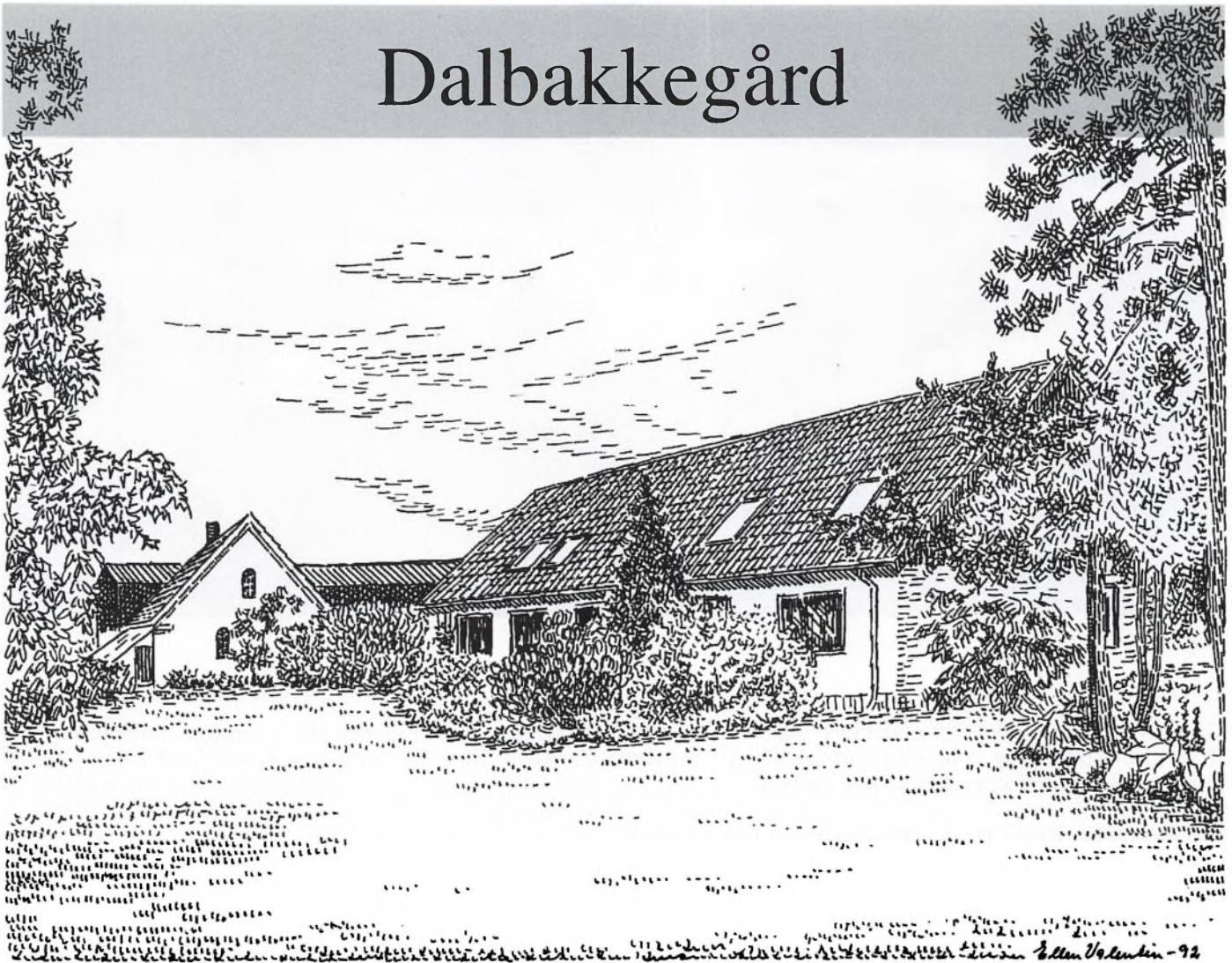
ÅRSMØDET 2012

Årsmødet 18.-20. maj 2012, der afholdes på Lolland er beskrevet i blad 416.

Har man fortrudt, at man ikke har tilmeldt sig, så er der håb, ring til Inger M. Hansen 59 27 50 77.

Dalbakkegård

Dalbakkegårds stuehus er opført i 1974.

Dalbakkegård i Vester Ulslev på Sydlolland er et af besøgsstederne i forbindelse med årsmødet.

Gården ejes af Dorthe og Bryan Hansen, der er ottende generation. Slægtsgårdsejerne skal høre om den noget urtraditionelle drift med frilandsgrøntsager, frilandskyllinger og gårdbutik, som er udviklet her.

Driften

Bryan Hansen overtog sit hjem i 1999, og dengang var der 33 ha til Dalbakkegård. Hans fader, Anders Hansen, havde sat kørerne ud i midten af 1990'erne, og var begyndt at dyrke grønne asparges foruden de traditionelle afgrøder – byg, hvede og roer.

Bryan Hansen lagde et større stykke ud med asparges og begyndte at dyrke kartofler. Senere kom også jordbær til. Dengang solgtes det meste til Grøntorvet i København. Nu sælges det meste fra gårdens butik, men der er også aftale med et par restauranter.

I 2005 købte Bryan Hansen ejendommen Toftekær på 32 ha i Herritslev. Der dyrkes korn, roer og spiseløg. Der var produktion af spiseløg ved overtagelsen, og arealet med løg var 7 ha. På grund af prisfald på løg ophørte produktionen i 2008. Til gengæld begyndte det år produktion af frilandskyllinger. Nu produceres 3.000 kyllinger om året. Nogle sælges til restauranter, men ellers er det fra gårdens egen butik.

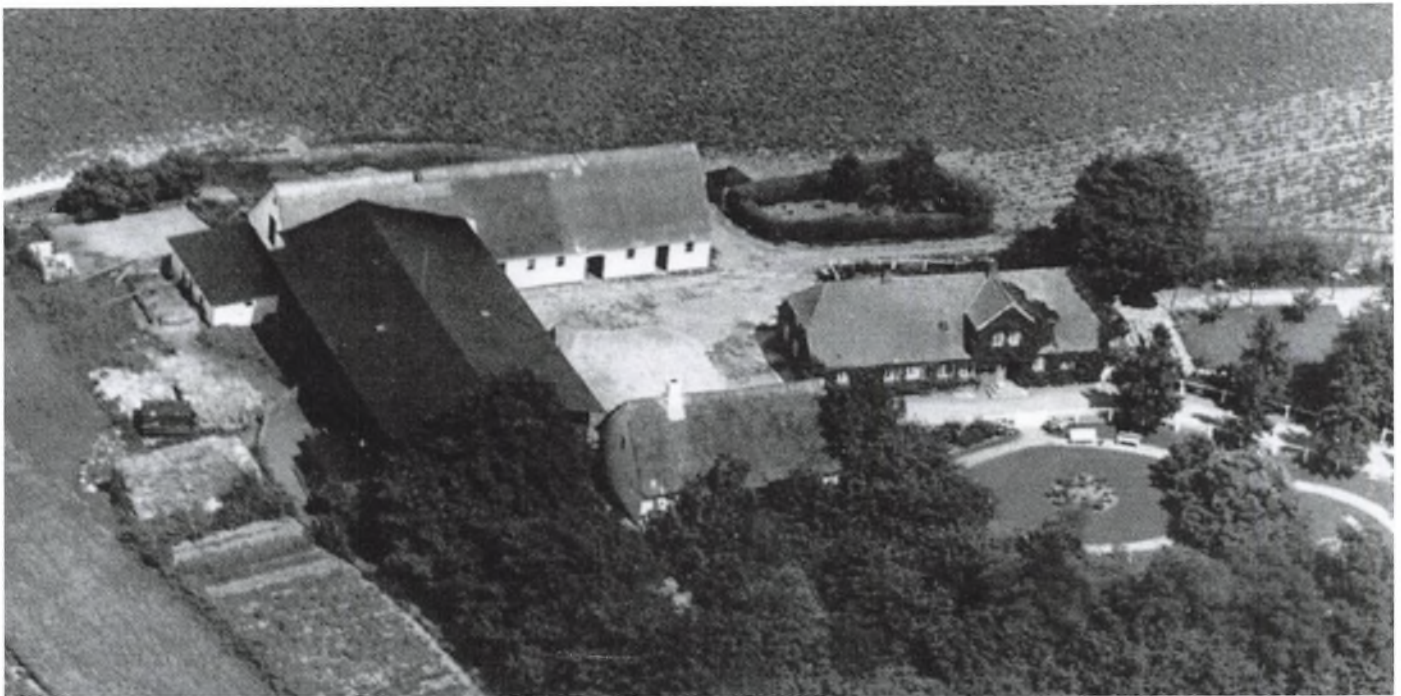
Der er ca. 100 fritgående, æglæggende høns, og skrabeæg-gene sælges også i gårdens butik.

I gårdbutikken solgtes asier og drueagurker med opskrifter, men det blev først en succes, da man indrettede et sylte-køkken og solgte de hjemmesyltede varer, et projekt Bryan Hansen har udviklet over LAG-midler. Nu sælges også rødbeder og hyldeblomst til saft.

Bryan Hansen foran sin gårdbutik.

Dalbakkegård 1940.

Gårdens grønsagsproduktion omfatter ½ ha med kartofler, ½ ha med asparges og ½ ha med jordbær. Hertil kommer mindre stykker med ærter, hvidløg og rødbeder.

Siden 2005 har Bryan Hansen haft maskinstation, idet han kører gylle ud, og så har et maskinfællesskab med en kammerat.

I 2010 forpagtedes 32 ha. Ejeren har køer og Bryan Hansen leverer grovfoderet. Der er forpagtet yderligere 40 ha, så Dalbakkegårds drift omfatter 140 ha.

Historien

Dalbakkegård var fæstegård under sædegården Bremer vold, som var en del af grevskabet Christiansholm - nu Ålholm gods.

Dalbakkegårds historie fortaber sig tilbage i 1700-tallets slutning, men fra forskellige oplysninger bl. a. i bogen "Slægten fra Dalbakkegård gennem 200 år" gives der spredte oplysninger, så vi ved, at i 1805 overtog Niels Eriksen fæstebrevet på gården efter hans forældre Ane Nielsdatter (1744-1800) og Erik Jørgensen (1735-1805), og det var hendes hjem.

I 1821 blev gården overtaget af datteren Anne Nielsdatter (1804-1858), der var gift med Christian Nielsen (1793-1858). De fik seks børn, og den fjerde i rækken, Niels Christensen (1833-1884), overtog gården i 1858. Han var gift med Sidsel Hansdatter (1829-1913).

På grund af den truende krigsfare indkaldtes han til militærtjeneste den 14. januar 1864. Forinden havde han aftjent sin værnepligt i 1½ år, efterfulgt af 2½ år som hjemsendt i linjen og igen i løbet af fire år i krigsreserven. Det var som sådan, at han blev indkaldt som 30-årig. Han forrettede tjeneste ved 22. Infanteri Regiments 8. kompagni, dvs. han var med ved slaget om Dybbøl 18. april 1864. Han overlevede, men blev taget til fange. 23. august blev han permitteret fra hæren. I 1876 modtog han erindringsmedaljen for deltagelsen i krigen 1864.

Niels Christensen døde i 1884, hvorefter Sidsel hensad i uskiftet bo og drev gården. Indtil 1898 var sønnen Hans

bestyrer, hvorefter gården blev overtaget af den yngste søn Christian. Han var medlem af kornnævnet i rationeringsårene, formand for Sygeplejeforeningen og medlem af sognerådet for Venstre.

I 1941 blev gården overtaget af datteren Olga Cecilie Nielsen (1903-2003) og svigersønnen Viktor Emanuel Hansen (1901-1981).

Som ung pige kom Olga i huset på godset Bramløkke, hvor hun traf sin kommende mand. De blev gift i 1925 og flyttede ind på Centralgården i Killerup ved Saksøbing. I 1941 overtog de Dalbakkegård og havde begge ejendomme indtil 1948, da sønnen Helmer overtog Centralgården. I 1965 overtog sønnen Anders Christian Hansen Dalbakkegård. Han havde været landvæseneselev, været på Ollerup Gymnastikhøjskole og Tune Landbrugsskole, men emigrerede til Canada, hvor han først arbejdede ved landbruget, og var derefter med til at bygge en kostskole for indianere og eskimoer i Yellowknife. I de følgende fem år arbejdede han med husbyggeri, for så at vende hjem til Danmark i 1963 og to år efter overtog han gården.

Den 6. marts 1965 blev Anders Hansen gift med Gail Radley. En canadisk pige, som var fulgt med Anders Hansen tilbage til Danmark. De fik børnene Bryan, Michelle og André. Og i 1999 overtog ældste søn Bryan Radley Hansen gården. I 2001 blev han gift med Dorthe Barholt, der er grafisk designer, og sammen har de børnene: Cecilie, Andrea og Victor.

Lungholm

Hovedbygningen, som Palle Rosenkrantz lod opføre i 1639. Borggården indrammes af to længer, som stadig er bevaret, men de løb oprindelig længere mod nord og så tæt sammen, at de kun havde plads for en ganske kort, i øvrigt fritliggende, med fire vinduesfag udstyret midtbygning, der med sin høje kælder hævede sig noget over sidebygningerne og muligvis har været en rest af det ældre Olstrupgård. Ifølge overleveringerne skulle midtbygningen rumme en jagtsal og i kælderen var der køkken. I østre sidefløj kunne Palle Rosenkrantz overnatte og i vestre sidefløj boede gårdens bestyrer.

Forturen til årsmødet på Lolland besøger herregården Lungholm, hvor godsejer, stud. HD Nicolas baron de Bertouch-Lehn fortæller og viser rundt.

I 2011 overtog Nicolas de Bertouch-Lehn Lungholm gods, hvor han er 9. generation.

Til Lungholm gods, der også omfatter Højbygård, hører 1106 ha agerjord, som er bortforpagtet, ca. 100 ha ligger hen med græs. 265 ha er skov og heri det inddæmmede areal.

Der er 18 lejemål og nogle erhvervslejemål. Jagten er lejet ud til tre konsortier.

Hovedbygningen er sammen med herskabsstalden indrettet til hotel og konferencer. Indtil nu har Nicolas de Bertouch-Lehn selv stået for hoteldriften, men nu søges en forpagter. I hovedbygningen er indrettet 12 dobbeltværelser, og her han holders møder, konferencer og fester. Der kan også afvikles større arrangementer, for i den gamle herskabsstald kan der dækkes til 150.

Det er også en mulighed, at lade sommerudflugten gå til Sydlolland og se Lungholm. Godsejeren viser rundt og fortæller for forudbestilte grupper, og det er denne mulighed Slægtsgårdsforeningen benytter sig af.

Den tidlige historie

Lungholms oprindelige navn var Olstrupgård. Denne herregård er kendt fra midten af 1400-tallet, da den ejedes af Hermann von Hafn, hvis datter, Gertrud Hermansdatter von Hafn, overtog den. Hun var gift med Erik Pors til Øllingesøe, men ved dom i 1455 blev halvdelen af Olstrupgård og gods tilkendt Oluf Gøye til Kærstrup og dennes søn Eskild Gøye købte senere den anden halvdel af Olstrup af Erik Pors' tre sønner, og gården tilhørte derefter Gøyerne og senere Braherne til Krenkerup. Den sidste Brahes enke, Elisabeth Rosensparre bragte i 1622 Olstrupgård tillige med Krenkerup til sin mand Palle Rosenkrantz, der var lensmand på Ålholm.

Palle Rosenkrantz skabte den herregård, som vi stadig ser. Han sammenlagde de to Olstrupgårde og erhvervede ved skøde fra kronen forskellige gods i de omliggende lands-

byer. Hvor Olstrupgårdene havde ligget anlagde han en ny gård, som han gav navnet Lungholm efter hans tredje hustru Lisbeth Lunge.

Palle Rosenkrantz opførte en trefløjet hovedbygning, hvoraf de to nuværende sidefløje er fra hans byggeri.

Palle Rosenkrantz døde i 1642 og enken Lisbeth Lunge styrede de mange ejendomme og tilkøbte jordegods. I 1649 skiftede hun med børnene. Jørgen Rosenkrantz, der var 12 år, fik Lungholm, Krenkerup og Rosenlund. Han døde ugift i 1660 og Lungholm med Krenkerup kom til søsteren Mette Rosenkrantz. Efter nogle delinger mellem arvingerne endte det med, at Holger Rosenkrantz, søn af Mette Rosenkrantz og hende ægtefælle Erik Rosenkrantz til Rosenholm, blev enejer af Lungholm, hvorefter han tog ophold på gården.

Holger Rosenkrantz blev gift med Margrethe Markvardsdatter Rodsteen og efter hans død ægtede hun amtmand Flemming greve Holck, som blev dræbt i 1701. Om det skændige mord på Holck fortælles, at "rovgriske færgefolk på overfarten til Nyborg myrdede ham for at bemægtige sig hans pengebøsse og kastede ham over bord". Liget blev senere fundet, og han blev bisat i Errindlev kirkes tårnhvælving.

Efter Margrethe Roodsteens død i 1711 overtog datteren af 1. ægteskab, Charlotte Amalie Rosenkrantz, Lungholm. Hun var i 1709 blevet gift med Børge Trolle, som mageskiftede Lungholm for Lykkesholm på Fyn, og ny ejer af Lungholm blev Hans Frederik Kaas.

I 1723 solgte Kaas Lungholm til gehejmeråd Christian Ditlev greve Reventlow (den Ældre) og Lungholm opgik i 1729 i hans grevskab Christiansborg, som senere fik ændret navnet til Christianssæde. Lungholm var nu en forpagtergård frem til 1784, da Chr. D. Reventlow ifølge kongelig bevilling udskilte Lungholm med skov, bøndergods og tiender fra grevskabet og solgte godset til Poul Abraham baron Lehn, hvormed den nuværende slægt kom ind på Lungholm.

Lehn

Poul Abraham Lehn (1732-1804), som i 1784 købte Lungholm, er en af de mest interessante godssamlere og landmænd på sin tid.

Hans farfar var Abraham Lehn (1643-1709) vinhandler i København, og hans oldefar, Johan Lehn, skal under trediveårskrigen være udvandret fra egnen omkring Rhinen til København, hvor han 1640 nedsatte sig som vinhandler, 1668-81 var rådmand og 1655-78 kirkeældste for Petri kirke. Sønnen, Abraham Lehn, fik en omhyggelig undervisning. Med Københavns belejring var det dog forbi med hans studier, og han vendte sig 1659 til faderens profession. Kort efter sit giftermål 1673 fik han borgerskab som vinhandler og indtrådte i lavet. Efter sin far overtog han senere det berømte vinhus Dyrkøb. Lehn drev imidlertid ikke blot vinhandel og vinhus, men også storhandel som ostindisk købmand (grosserer) og en udstrakt skibsfart, bl.a. på Indien. 1691 nævnes han blandt Københavns fornemste redere; endvidere var han fra 1688 direktør for Det ostindiske Kompagni. 1703 byggede han på Christianshavn en smukke patriciergård. Utvivlsomt var den fremragende og højt ansete forretningsmand en af de rigeste privatmænd i landet.

Kaffe og te var i begyndelsen af 1700-tallet ikke læn- gere medicin, men nydelsesmidler, som man købte af lyst. Abraham Lehn indførte i sin regnskabsbog i 1718, at han havde betalt 2 rigsdaler for ½ pund te, og det var nøjagtigt det samme, som han gav for 6 flasker rødvin. Af kaffe købte han 1 pund for 1 rigsdaler og 3 mark.

Abraham Lehns søn hed også Abraham Lehn (1702-57). Det havde været faderens ønske, at sønnen skulle være købmand, men han havde andre interesser, og efter en dannelsesrejse rundt i Europa og med en arv på 200.000 rigsdaler efter faderen blev hans lykke gjort som godsejer. I 1725 købte han Højbygård på Lolland og året efter Fuglsang og Priorskov og endelig i 1729 Berritsgård, som blev hans ynglingsopholdssted. Om vinteren residerede han i København, hvor han besad adskillige ejendomme.

I 1731 lod Abraham Lehn sig sammen med broderen Johan Lehn optage i adelsstanden.

Om Abraham Lehn er det skrevet: "Med den største iver og efterhånden med stor praktisk indsigt bestyrede han selv ved hjælp af forvaltere sine forskellige gårde, og de mange breve der er bevaret fra hans hånd vidner om hans detaljerede kendskab til gårdenes tilstand. Over for sine undergivne var han en retfærdig og human herre, og den sørgmodighed han undertiden lagde for dagen tilskrev man den kendsgerning at han, om end ganske uskyldig, havde givet anledning til den duel, hvori Tordenskjold blev dræbt."

Abraham Lehn var en glad samler. Han efterlod sig 5.000 bind, hovedsagelig af historisk og teologisk indhold, han havde en fortrindelig samling af malerier og raderinger og ikke mindst en betydelig møntsamling.

Poul Abraham Lehn

Næste generation – Poul Abraham Lehn var født på Berritsgård i 1732 og døde på Hvidkilde i 1804. I 1757 arvede Lehn efter faderen Berritsgård og Højbygård, og efter farbroderen, Johan Lehn, arvede han de fynske godser: Hvidkilde, Nielstrup og Lindskov (Lehnskov). I 1775 købte han Orebygård, der lå nær Berritsgård, og i 1784 erhvervede han Lungholm.

I 1761 udnævntes han til konferenceråd og i 1774 til kammerherre.

Af de fynske besiddelser oprettede han i 1781 baroniet Lehn, og Hvidkilde blev hans foretrukne residens.

Poul Abraham Lehn var allerede i 1780 blevet optaget i Den friherrelige Stand. I 1784 oprettede han baroniet Guldborgland af Berritsgård og Orebygård.

Af Højbygård og Lungholm oprettede han i 1803 stamhuset Højbygård, som i 1819 ophøjedes til et baroni med navnet "Søndrekarle".

Poul Abraham Lehn var en af landets største godsbesiddere og han beskrives i samtiden som en dygtig landmand samt en human og afholdt godsherre.

På Orebygård fik han udvidet hovedgårdsarealet og anlagt et ladested og opført pakhús til kornudførsel. For at opnå bedre udnyttelse af bøndernes arbejdskraft fik han i 1781 omlagt hoveriet på de to nabogodser Orebygård og Berritsgård. På sine fynske gårde, hvor han viste størst interesse, fremmede han udskiftningen, hvor han var enejer af landsbyerne, virkede for bedre byggeskik blandt bønderne og indrettede drejls- og olmerdugsvæverier.

Hans heldige drift af Lungholm skal i samtiden være indgået i argumentationen for det bestående landvæsenssystems fordele. C. D. Reventlow anerkendte Lehns fortjenester som godsejer.

Ved nedsættelsen af Den store Landbokommission fik Lehn sæde i denne som landmand, og han spillede en vis

Lungholm hovedbygning fra 1853-56 efter tegning af arkitekt L. A. Winstrup med det monumentale tårn, som arkitekt Glahn lod opføre i 1906 og som fjernedes i 1953.

rolle i forhandlingerne, selvom han efter kort tid udeblev fra selve møderne i erkendelse af, at hans synspunkter ikke vandt genklang på højere sted. Lehn repræsenterede gods- ejersynspunkterne i forhandlingerne, dog mindre stejlt end Morten Qvistgaard. Lehn ønskede kun forandringer i det bestående system gennemført mere gradvist og helst uden lovindgreb.

Lehn gav klart udtryk for, at han fandt hoveriet upraktisk og hindrende for landbrugsmæssige fremskridt. Historikeren Hans Jensen har med fremdragelsen af en betænkning fra 1770 fra Lehns hånd gjort ham til en fremtrædende repræsentant for de kræfter der ønskede en "engelsk" udvikling med bonden som "farmer" og størst mulig frihed. Lektor Claus Bjørn ser Lehn stå som beskytter af godsejernes nedarvede rettigheder såvel overfor bønder, som overfor regering og administration.

Poul Abraham Lehn var i 1761 blevet gift på Nakkebølle med Erica Kirstina Cicignon (1744-1792). I ægteskabet fødtes tre døtre: Sophie Amalie Lehn (1764-1834), Margrethe Krabbe Lehn (1766-1789) og Elisabeth Cathrine Lehn (1772-1802).

Arven

Da Poul Abraham lensbaron Lehn døde i 1804 var han enkemand, og der var truffet dispositioner for boet, som professor Norvin et sted omtaler som "hans vidtløftige efterladenskab".

Den næstældste datter, Margrethe Krabbe Lehn var allerede død i 1789 23 år gammel efter i få år at have været gift med Hartvig Gottfried Barner til Barnersborg (Vedbygård), med hvem hun havde datteren Christiane Henriette Barner, der nu arvede baroniet Guldborgland og samme år ægtede Otto Ditlev Kaas (1772-1811) til Nedergård, som dermed blev ophøjet til baron under navnet Kaas-Lehn. Ægteskabet var barnløst og i 1820 indgik enkebaronessen i ægteskab med major Henrik Christian Rosenørn (1782-1847), der ophøjedes i friherrestanden under navnet Rosenørn-Lehn. I 1821 fødtes en stamherre, Otto Ditlev Rosenørn-Lehn, den første, der er døbt med det navn. Denne førstefødte arvede ikke alene Guldborgland men også baroniet Lehn på Fyn, som moderen var kommet i besiddelse af kort før sin død. Baroniet Guldborgland – herregårdene Berritsgård og Orebygård ejes stadig af slægten Rosenørn-Lehn.

Baroniet Lehn gik i arv til den ældste datter Sophie Amalie Lehn, der var gift med major Hans Rantzau, der ophøjedes til baron under navnet Rantzau-Lehn. Han døde få år efter, og enken sad med baroniet til sin død i 1834, datteren Pauline Christiane Rantzau-Lehn arvede besiddelserne. Hun var gift med baron Frederik Christian Holsten-Lehn-Cariusus. Efter baronessens død, arvedes baroniet af hendes kusine Christine Henriette f. Barner til Guldborgland. Hun døde få måneder efter overtagelsen og baroniet, og begge baronier overgik til sønnen Otto Ditlev Rosenørn-Lehn. Han blev i 1870 udenrigsminister beholdt posten til sin

død i 1892. O. D. Rosenørn-Lehn var ugift og efter hans død deltes han godssamling mellem hans brødre, så Erik Christian Hartvig Rosenørn-Lehn fik de fynske godser og Christian Conrad Sophus Rosenørn-Lehn fik godserne på Lolland samt Rossjöholm i Skåne.

Erik Rosenørn-Lehn var gift med rigsfriherreinde Polyxene Adelheid Louise Elise Pechlin von Løvenbach. Deres datter Anna Christiane Adelheid blev gift med Frederik Ludvig Wilhelm greve Ahlefeldt-Laurvig, en yngre søn fra Tranekær og ejer af Kærsgård på Nordfyn, og i 1910 overgik baroniet til sønnen Christian Erik Julius greve Ahlefeldt-Laurvig-Lehn, og han efterkommere har stadig Hvidkilde gods.

Stamhuset Højbygård tilfaldt erektors datter Johanne Frederikke Lehn, der var gift med Frederik von Wallmoden til Fuglsang. Hun døde året efter overtagelsen, og stamhuset overgik til hendes søstersøn, Poul Godske von Bertouch. Han var søn af Elisabeth Catharina Lehn (1772-1802) og hendes anden mand Frederik Julian Christian von Bertouch. Elisabeth Catharina Lehn var blevet gift med Caspar Hermann von Krogh til Søholt. Vielsen fandt sted på von Kroghs dødsleje. Enken indgik i 1796 ægteskab med ritmester og kammerherre Frederik Julian Christian von Bertouch, der blev ejer af Søholt.

Bertouch

Slægten er fra Thüringen, og dens første mand i Danmark var dr. jur. senere generaløjtnant Georg Bertouch, der kom til landet i 1691. Hans sønnesønner – Ernst Albrecht von Bertouch og Frederik Julian Christian von Bertouch blev i 1777 optaget i dansk adelig stand.

Bertouch-Lehn

Poul Godske von Bertouch blev efter en længere rejse rundt i Europa sammen med Adam Oehlenschläger, gift med Henriette Margrethe Klauer, og ægteparret tog bolig på Lungholm, der således blev stamhusets hovedsæde. Ved kongelig resolution af 13. maj 1819 blev stamhuset Højbygård ophøjet til baroniet Søndrekarle. Besidderen blev lensbaron og førte navnet de Bertouch-Lehn.

Lensbaronen døde i 1831 og fem år efter kom lensbaronessen og den yngste datter ulykkeligt af dage. Det fortælles, at en sen aften kom de kørende fra Maribo, hvor de havde gjort indkøb. Kusken havde gjort sig en glad dag og var derfor ikke helt pålidelig, men lensbaronessen stolede på lykken og de gode heste, som kendte vejen. Alt gik godt, til vognen nåede indkørselen til Lungholm, men netop som lensbaronessen lettet udbrød ”Gud ske lov, nu er vi hjemme!” skete ulykken. Hestene tog for stort et sving, og vognen styrtede ud over broen og ned i voldgraven udenfor laden. Vel blev vognen hængende på en pilestub, men i faldet brækkede lensbaronessen halsen og styrtede ned over datteren, der kvaltes. Den anden datter og guvernanten, der sad på bagsædet, kom ikke noget til.

Ved Poul Godske Bertouch-Lehns død var sønnen Johan Julian Sophus Ernst 5 år. Han kunne overtage baroniet, men han kunne ikke administrere det, og efter moderens død kom han i huset hos slægtningene på Orebygård. I 1846 overtog han administrationen af sit baroni. I 1850'erne begyndte han en omfattende byggevirksomhed. Lungholm hovedbygningens østre sidefløj, der fungerede som bolig for besidderen, fandt han for trang og uherskabelig. I årene 1853-56 opførtes derfor ved arkitekt L. A. Winstrup den nuværende hovedfløj. For at den kunne få tilstrækkelig facade til gårdsiden blev der taget et stykke af sidefløjene.

På Højbygård opførtes i 1864 og på Råhavegård i 1870 nye ladebygninger.

Lensbaronen engagerede sig - efter de store oversvømmelser i 1872 - stærkt i det sydllandske digeanlæg, der har en længde på 68 km, hvoraf de 10 km falder på baroniets jord. Det betød, at baroniet opnåede 1900 tdr. land indvundet jord, men til gengæld måtte baroniet bære sin part af omkostningerne.

Han begyndte salget af fæstegårdene, anlagde en stor have med sjældne træer og skabte en dyrehave.

Højbygård var forpagtet til brødrene Frederiksen, som i 1872 begyndte etableringen af Danmarks første sukkerfabrik. Fabrikken måtte standse efter få år, og De danske Sukkerfabrikker fortsatte driften under navnet ”Højbygård Sukkerfabrik”. Sukkerfabrikkerne forpagtede Højbygård og nogle år efter også Lungholm.

Lensbaronen var gift to gange, og i det andet ægteskab fødtes sønnen Poul Abraham Bertouch-Lehn (1855-1928), som overtog baroniet i 1905. Han var i 1879 indgået ægteskab med Frederikke Cathrine Sophie komtesse Løvenskiold.

P. A. Bertouch-Lehn lod året efter overtagelsen hovedbygningen restaurere og fik opført et stort tårn på hovedbygningens facade.

I 1922 brændte avlsgården, og en ny opførtes i passende afstand til hovedbygningen.

I 1925 overgik baroniet til fri ejendom.

I 1928 døde Poul Abraham de Bertouch-Lehn. Hans ældste søn Poul Johan de Bertouch-Lehn overtog selve Lungholm med Saksfjeldgård, det inddæmmede areal samt to skove, mens enkelensbaronessen beholdt resten af godset som omfattende Højbygård, Sofiehøj, Råhavegård og Nybøllegård foruden noget skov. Efter enkelensbaronessens død i 1937 tilfaldt hendes part af Lungholm gods den yngste søn, Rudolph Frederik Carl Adam baron de Bertouch-Lehn, som var jurist og havde gjort en smuk karriere i udenrigsministeriet, bl. a. som ambassadør i Paris og Tokio. Han udnævntes også til kammerherre. Den tredje broder, Julian Vilhelm Carl Severin Rudolph Joachim lensbaron de Bertouch-Lehn, arvede successorfondens anden part.

Poul Johan de Bertouch-Lehn døde i 1936, hvorefter nevøen Poul Christian de Bertouch-Lehn overtog hans del af Lungholm. I 1957 overtog han også faderens del, således at de to gamle sædegårde – Lungholm og Højbygård blev forenede.

P. C. de Bertouch-Lehn lod i 1953 tårnet rive ned, og som sine forfædre på Lungholm udnævntes han også til kammerherre. I 1986 overgik Lungholm gods til sønnen Eric Rudolph baron de Bertouch-Lehn, som samme år indgik ægteskab med Camilla Josephine Marie komtesse Holstein-Ledreborg.

I dette ægteskab fødtes 14. juni 1986 Nicolas Erik Carl Poul Johan Dmitri baron de Bertouch-Lehn, som i 2011 overtog Lungholm gods, hvor han er 9. generation. For Højbygård alene er det dog 10. generation.

Godsejer Nicolas baron de Bertouch-Lehn, er 9. generation på Lungholm, og han har indrettet hotel og konferencelocale i hovedbygningen, men han åbner også for hold, der gerne vil se det smukke og interessante hus.

Reventlow-Museet og Pederstrup

Årsmødeudflugten lørdag omfatter bl. a. besøg på Reventlow-Museet, der er indrettet i hovedbygningen til den gamle herregård Pederstrup. I 1933 blev hovedbygningen solgt fra og i 1940 åbnede museet for statsminister C. D. F. Reventlow, som fra 1775-1827 besad grevskabet Christianssæde, som Pederstrup var en del af.

Hovedbygningen er opført i årene 1813-1822, i tidens nyklassicistiske stil efter tegning af arkitekt C. F. Hansen. I 1861-62 blev det ombygget og udvidet efter tegning af arkitekt F. Meldahl. Da det blev muligt at indrette museum for C. D. F. Reventlow blev det besluttet, at hovedbygningen skulle bringes tilbage i det oprindelige udseende, som det havde da C. D. F. Reventlow lod det opføre. To fritliggende sidefløje blev dog ikke retableteret.

I Slægtsgårdsbladet nr. 401 findes docent, dr. phil. Erik Helmer Pedersens artikel om C. D. F. Reventlow, der var hovedkraften for gennemførelsen af landboreformerne.

Pederstrup

Landsbyen Pederstrup nævnes første gang i 1300-tallets begyndelse, da det sammen med andet gods skænkes til Halsted kloster. Senere blev det krongods, og i 1576 mageskiftedes Pederstrup af kronen til en indvandret brandenburgsk adelsmand, Lage Venstermand, hvis nevøs enke solgte det til sin slægtning Hans Grabow. Hans sønnesøn solgte i 1657 Pederstrup, der nu var en anseelig hovedgård, til H. W. von Herstatt, hvis søn i 1673 afhændede gård og gods til Ditlev Rumohr, der i 1680 solgte til H. V. von Støcken. Han døde året efter og Pederstrup blev overtaget af svigersønnen, geheimeråd Peder von Brandt, der øgede godset betydeligt, opførte en ny hovedbygning og oprettede hovedgården Skeltofte. I 1725 solgte hans søn Pederstrup til general, Christian Ditlev greve Reventlow. I 1728 indgik Pederstrup i grevskabet Christiansborg, det senere Christianssæde.

I 1924 overgik grevskabet til fri ejendom. Lensgreve Reventlow døde i 1929 og efterlod sig ikke mandlige arvinger, hvorefter familien besluttede at afhænde de lollandske godser. I 1935 solgtes Pederstrup avlsgården til Johannes E. Nielsen. I 1938 solgte enkelensgrevinden hovedbygning og park til den komité, der ved landsindsamling havde tilvejebragt midler til købet og indretningen af Reventlow-museet.

Slægten Reventlow

Reventlow er holstensk uradel, og i det slesvigske-holstenske ridderskab er man ganske overbevist om, at det er den fornemmeste slægt.

Den danske adelige linje nedstammer fra Conrad Reventlow (1644-1708), som foruden sit hjem Futterkamp besad Sandberg, Clausholm og Frijsenvold m. fl. Ved erhvervelsen af Sandberg i 1673 blev dansk greve og af Sandberg oprettedes grevskabet Reventlow. Hans datter var Anne Sophie der i 1712 blev gift med kong Frederik den Fjerde til hans venstre hånd, og efter dronning Louises død indtrådte i lovformeligt et ægteskab. Sønnen Christian Ditlev Reventlow arvede grevskabet Reventlow, oprettede grevskabet Christiansborg af de lollandske besiddelser og fra kongen modtaget Trolleslægtens baroni – Brahetrolleborg. Christian Ditlev Reventlow giftede sig med Benedicte Margrethe Brockdorff enke efter Jørgen Skeel til Gl. Estrup, og i medgift fik hun tre lollandske herregårde: Krenkerup, Rosenlund og Nørregård.

Christian Ditlev Reventlows børnebørn er Christian Ditlev Frederik lensgreve Reventlow til Christianssæde og Johan Ludvig lensgreve Reventlow til Brahetrolleborg, landboreformernes store mænd.

Efter lensafløsningen blev grevskabet Christianssæde afløst og godsdannelsen spredtes, men på Brahetrolleborg sidder stadig en efterkommer af Johan Ludvig Reventlow.

Pederstrup Slot

S. P. Jensen

Landbrugshistoriens forenede parthaver og forsker, 2. del

Af docent, dr. phil. Erik Helmer Pedersen.

Kommet så langt i en møjsommelig læsning af mit todelte forsøg på at ridse S. P. Jensen en fortjent minderune – han ville prompte have vinket afværgende over for brug af et sådant ord – vil mine læsere

forhåbentlig tillade, at jeg bringer mig selv ind i billedet. Jeg skrev i sin tid anden del af Hedeselskabets historie for tiden 1914-66, Hedesagen under forvandling (1971) efter at min lærer på universitetet, dr. phil. Fridlev Skrubbelt-rang fem år tidligere havde foreviget Dalgastidens historie i sit storværk *Det indvundne Danmark*. Dette arbejde gav mig lyst til at gå videre med de store landbrugsorganisationers historie, og hvorfor så ikke tage tyren ved hornene og indlede næste fase med toporganisationen Landbrugsraadet, oprettet 1919?

Hedeselskabets daværende direktør, den alt for tidligt afdøde Frederik Heick, fattede straks interesse for planen og ville da åbne et par døre for mig til Axelborgs som det syntes ret befæstede verden. På dette tidspunkt omkring årsskiftet 1969-70 var jeg ved at være færdig med manuskriptet til min bog og tænkte da på den nye opgave. "De må tale med direktør Kjærgaard i Landbrugsraadet" sagde Heick, og telefonisk udbad jeg mig da en samtale med denne. Jeg fik tildelt maks. ½ time og blev da stedt for en imponerende skikkelse, hvis skarpe blik bag de store hornbriller ligefrem naglede mig til stolen. Jeg fremlagde mit ærinde, og han lyttede uden at fortrække en mine, men afbrød mig hurtigt: "De skal tale med S.P.!" Derefter drejede han et nummer, fik fat på omtalte person og et par minutter senere gik døren op og ind trådte en 50-årig mand af min statur, hvis påklædning ikke kunne måle sig med direktørens noble suit.

Direktør Kjærgaard præsenterede os for hinanden, idet han åbenbart med lettet sind tilføjede: "Nu må d' herrer snakke sammen om tingene", hvorefter audiensen var forbi. S. P. Jensen tog mig da med til en kantine og bød på en kop kaffe. Jeg kendte beklageligvis ikke det mindste til ham og følte da, at jeg måtte fortælle lidt om mig selv og min selvvalgte opgave. Straks standsede han talestrømmen: "Det behøver du ikke, vi har fra Heick fået de nødvendige oplysninger, og vi er rede til at hjælpe dig alt det, vi kan". Op ad lommen trak han et stykke papir, hvori der var gjort rede for landbrugets organisatoriske opbygning siden rådets oprettelse i 1919, og desuden var der tilføjet nogle notitser om rådets arkivmateriale og dets placering, idet en større del var afleveret til Erhvervsarkivet i Aarhus.

Her var ikke en mand af mange ord, kunne man tro, men ved næste kop kaffe tog han skam bladet for munden og fortalte i detaljer om sit eget arbejde med landbo- og landbrugshistorien. I realiteten havde han ikke alene ført sin slægt på Stevns så langt tilbage, som det var overhovedet var muligt, men han havde skam også kortlagt det meste af områdets bondehistorie og hele tiden med dr. Skrubbelt-rang, som han respektfuldt benævnte ham, som sit store forbillede. Jeg mente at kende lidt til Skrubbelt-rangs forfatterskab, men måtte hurtigt erkende, at jeg i modsætning til S.P. Jensen ikke var videre fortrolig med 1600- og 1700-tallets synsforretninger, skiftedokumenter og forval-

terbreve i de bevarede godsregnskaber. Jeg ville da vide, hvad min hidtil ukendte kollega havde publiceret, hvorpå han prompte svarede: "Det må vente!"

Vor første snak, afsluttet med meget langt og fast håndtryk, førte efterhånden til flere samtaler, og imødekommande og venlig som han var, sørgede han altid for, at jeg kom til orde, men begyndte jeg at udfritte ham om hans opfattelse af Landbrugsraadets historie 1919-33, min studieperiode, snakkede han uden om. Hans usvigelige loyalitet forbød ham at sige noget, der kunne tolkes som en kritik af rådets ledende folk. Langt senere røbede han, at han ikke skøttede stort om to af mine absolutte hovedpersoner, landstingsmand H. Hauch, rådets præsident 1932-50 og dets generalsekretær 1919-55 A. Høgsbro Holm. For at gøre denne historie kort: Da jeg havde færdiggjort manuskriptet til Landbrugsraadet som erhvervspolitisk toporgan 1919-33, disputats 1979, læste han det igennem og gav mig mange værdifulde kommentarer, som jeg med glæde tog imod, men han ville ikke have sit navn nævnt. Kontakten ledte til, at vi med fuld opbakning fra Landboforeningernes sekretariatschef Jørgen Skovbæk fik oprettet et landbohistorisk samarbejdsorgan Landbohistorisk Støttekreds, hvor forskerne fra Landbohistorisk Selskab, hvis formand jeg blev 1976, kunne mødes regelmæssigt med repræsentanter for de store landbrugsorganisationer. Herigennem fik det landbohistoriske arbejde tilført store beløb, og denne støtte har lige siden gjort det muligt at udgive selskabets tidskrift *Landbohistorisk Tidsskrift*. Bol og By samt en række bøger og artikler. Jeg foreslog samtidigt mine kolleger, at S. P. Jensen blev optaget i selskabet, idet jeg over for ham betonedede, at det var historisk-fagligt motiveret og ikke afledt af pengestrømmen fra landbruget. Intet valg kunne være mere berettiget.

Nok om det i denne sammenhæng. S. P. Jensen sluttede som afdelingschef i 1981, men man sikrede sig hans medarbejderskab i en række år endnu. Og så begyndte strømmen af gedigne S. P. Jensen-bidrag til landbohistorien at rulle. I 1982 kom en artikel i *Tidsskrift for Landøkonomi* om "Den teknologiske udvikling i landbruget", hvori han på kun 13 sider fik fortalt historien det danske landbrugs enestående udvikling fra et lavproduktivt, traditionsbundet stade til 1800-tallets årlige vækstrater på godt 3 %. De danske bønder og husmænd kunne et stykke ind i 1800-tallet mageligt klare en modsvarende befolkningsvækst på 1-1½ % om året og i tilgift eksportere 60-70 % af produktionen, hovedsagelig i form af animalske produkter. Tre år senere kunne han i samme tidsskrift fremlægge en 17 siders statusoversigt "Træk af udviklingen i landbrugsproduktionen gennem 200 år". Begyndelsen var svær, fordi kun 1/5 af arealet blev dyrket med korn, resten lå hen som uproduktive græsningsområder. Problembarnet var landsbyfællesskabet, og den vigtigste landboreform var for S. P. Jensen

S. P. Jensen

udskiftningen. Det fik kornproduktionen til at vokse fra 5 mio. tdr. i 1750 over 8-9 mio. omkring 1800 til ca. 19 mio. i 1860'erne. Det gav korn til eksport, men nok så meget til foder, og det er husdyrbrugets fremvækst, der for S.P. Jensen er selve nøglen til fremskridtet, især da landbrugsvidenskaben blev i stand til at kortlægge husdyrholdets og specielt fodringsproblemets mysterier.

I det selv samme år, 1985, var S. P. Jensen i stand til at dokumentere landbrugsudviklingen 1870-1914, den berømte omlægning til husdyrbrug, som den blev gennemlevet og fastholdt i en række personlige optegnelser af gårdmand Hans Chr. Sørensen på gården Porsager i Holtug på Stevns (Bol og By 1985:2). Mistrøstigt konstateres her 1870'ernes ringe udbytte af mælkeproduktionen, da meget af det værdifulde smørfedt blev tilbage efter den primitive skumning, til man 7. november 1884 kunne indvie andelsmejeriet i Holtug. Derefter gik det hele tiden fremad, returnmælken fodredes i svinene, der produceredes mere grovfoder, især da man begyndte at dyrke foderroer omkring 1890, og hele tiden gav produktionen et sådant overskud, at den løbende kunne finansiere gårdens drift. Den nødvendige faglige viden fik man via tidsskrifter, foredrag, ikke mindst i den lokale landboforening, oprettet 1875, og de lokale aviser.

Her skrev historien, om man så må sige, sig selv, men ellers måtte S.P. Jensen med pennen i hånd pløje sig gennem dynger af arkivalisk materiale, for at hverdagslivet i de 25 landsbyer på Stevns ca. 1650 – 1914 til at fremstå som en levende realitet. Han havde fra 1970'ernes slutning været medlem af en arbejdsgruppe på Stevns Museum, som ville skrive om Landsbyer på Stevns – før og nu, og i årene 1982 kom 4 hæfter i serien. S. P. Jensen var seriens flittigste, og tør jeg sige mest vidende bidragyder, men sædvanen tro lagde han beskedent ud med et 4-siders indlæg med den nok så omfattende titel "Hvad drejer det sig om?" Knap og præcist tegnedes her nærmest et historisk luftfoto af Stevns herred, som det var engang i bondelivets tusindårige tidsalder med de ca. 11.000 ha landbrugsjord fordelt på nogle få hovedgårde samt ca. 460 bøndergårde og med tiden endnu flere huse end gårde. Landsbyer som Strøby, Magleby, Holtug, Sierslev og Frøslev rummede 30-40 gårde eller mere, mens minisamfund som Barup, Råby og Lille Torøje måtte nøjes med 6-7 stykker. Næsten 5.000 af de 5.880 personer, man opregnede ved folketællingen 1787, boede i landsbyer.

I løbet af de næste snes år blev udgangspørgsmålet fra 1982 vendt og drejet i en række SPJ-bidrag, store som små til Østsjællands mange lokalhistoriske skrifter, selv om man bestemt ikke skal lade sig narre af den egnshistoriske tilgangsvinkel. Som oftest vurderes udviklingen i et landshistorisk perspektiv med dr. Skrubbeltang som det store forbillede. Pladsen her tillader ikke en præcis redegørelse for de refererede skrifter, men jeg kan henvise evt. interesserede til en anmeldelse, jeg skrev i Fortid og Nutid af den samling artikler, Fra stilstand til vækst, Landbohistorisk Selskab i 2007 hædrede S. P. Jensen med. En supplerende anmeldelse af samme værk har jeg lavet til Historie online og kan hentes på nettet.

Den stevnske bondehistorie i S. P. Jensens fortolkning, som har de hen ved 250 gårde under Gjorslev-Søholm som centrum, begynder med de skiftende ejendomsforhold. Efter en vekslen mellem kongelige og private ejere erhverves Gjorslevkomplekset 1743 af en købmand Chr. Lintrup, adlet 1756 som Lindencrone. Han var iflg. S. P. Jensen bøndernes ven og gjorde dem omkring 1770 til arvefæstere, i realiteten selvejere. Stadig skulle de dog betale landgilde, men de afslog at erstatte hoveriet med penge. Efter

kvægsyge og anden modgang i tiden 1730-60 var vejret og konjunkturerne dem gunstigere i 1760' og 1770'erne, og flere af de dygtigste og bedst stillede arvefæstere tilkøbte små lodder af armodige naboer. Ikke så få gårde skiftede arvefæstere, og godset købte enkelte gårde tilbage.

I 1793 solgtes Gjorslev til Jacob Brønnum Scavenius, en rig ostindiefarer. Han ville have sine arvefæstergårde tilbage som sin ejendom, men bønderne nægtede og blev af Højesteret og en forligskommision i 1820 bekræftet i deres ejerskab. Desuden bekostede de selv udskiftningen af deres gårde, og de fleste flyttede dem ud på den nye, samlede lod. Alt imens de krigedes med Scavenius, nykultiverede de deres jord, gravede grøfter for at lede vandet væk, et stort problem, og fik fat på nye redskaber samt flere husdyr til deres nye stalde, landnamstiden hedder det i SPJs sprog. Det engelske markedes stigende behov for korn og senere husdyrprodukter gav dem gode priser, og velstanden blomstrede overalt. Smør- og flæskegrosserer med deres omkørende vogne blev deres første aftagere, men i 1880'erne oprettedes andelsmejerier i de fleste sogne samt et andelsslagteri i Køge og Masnedund. På blot 3-4 år voksede den samlede produktion på en gård som Porsager med 30-40 %. For Stevnsboerne som for de danske landmænd blev andelstiden op til 1914 en gylden periode, men oversøiske områder som Canada og New Zealand var i fuld gang med at udvikle en forædlingsindustri, som i mellemkrigstiden tog luven af den danske sejrsgang.

For S. P. Jensen stod bondelandbruget bestandig i centrum. Dog glemte han ikke købstadslandbruget i Store Heddinge og dets problemer med at skulle dele ca. 2.500 tdl. fællesfang, dvs. overdrev, med 6 landsbyer og hovedgården Erikstrup, men her som andetsteds betones kraftigt naturgræsarealernes lave produktivitet. I øvrigt blev Store Heddinges bymarker som de første på Stevns udskiftet 1784, og her kommer S. P. Jensens mesterlige behandling af komplicerede målings- og takseringsproblemer rigtig til sin ret. Om nogen forstod han alle de landbrugsfaglige og økonomiske problemer, der knytter sig til landbrugsudviklingen i de forskellige tidsaldrer.

De sociale vilkår problemer på landet stod ham ej heller fremmed. 1700-tallets forarmede fæstebønder, ofte knuget til jorden af hoveribyrden, skildres med medfølelse, og det samme gælder de hårdtarbejdende og dårligt betalte landarbejdere i næste århundrede. Da Amerikaudvandringen for alvor begyndte i 1860'ernes slutning, bredte feberen sig også til Stevns, men her smittede den også de ellers så udvandringsresistente gårdmandsfamilier. I et notabelt tilfælde var baggrunden ægteskabelige vanskeligheder, og det har givet S. P. Jensen stof til et par meget interessante artikler. En pigeskæbne fra 1705 tog ham også fangen. En 17-18-årig Anne Marie fra Klippinge skulle partout giftes med en 60-årig enkemand, der manglede en kone. Pigen sagde resolut nej, og provsteretten gav hende medhold. Man sporer tydeligt S. P. Jensens personlige engagement i sagen, og heldigvis blev pigen gift med sin elskede Niels. Disse få linjer yder på ingen måde S. P. Jensens landbohistoriske forfatterskab retfærdighed, men forhåbentlig kunne inspirere en og anden til at læse videre på egen hånd. Selv om han følte sig dybt rodfæstet i fortidens Stevns, glemte han ingensinde det danmarkshistoriske perspektiv. Den selvstændige bonde på sin egen bedrift var hans idealskikkelse, og den virkelig store landboreform var for ham udskiftningen af det, han forstod som det skadelige landsbyfællesskab. Den stilfærdige og yderst hjælpsomme forsker veg ingensinde en tomme fra dette standpunkt.

Kredsens arrangementer i sommermånederne er interessante, og alle er velkomne til at deltage i det der har interesse. Hvis man vil vide mere om et arrangement, så tag kontakt med formanden for den arrangerende kreds, navn og telefonnummer findes side 2.

Lolland-Falsterkredsen

Der er afholdt generalforsamling i "Landsbyen" ved Våbensted, den 23. februar 2012 med 17 medlemmer. Bestyrelsen har fået et nyt medlem, da Anders Hansen ikke ønskede genvalg og nyvalgt er gårdejer Hans Jørgen Hansen, Herritslev.

Efter generalforsamlingen fortalte Dansk Slægtsgårdsformand - Peder Mouritsen - meget interessant om sine oplevelser i Slovakiet og Rumænien.

Mogens Høge Hansen

Bornholmskredsen

Vi indbyder medlemmer samt venner og bekendte til udflugt og rundvisning hos fåreavler Jan Seerup, Lille Bjerregård, Vestermarie, tirsdag den 19. juni kl. 19.00.

Jan Seerup vil vise rundt og fortælle om sin bedrift og vise sin nye stald og butik frem, desuden vil Jan give en opvisning med sine dygtige hyrdehunde.

Efter rundvisningen er der kaffe og generalforsamling på hotel "Bolsterbjerg" Almindingen.

Mogens Frigaard

Fynskredsen

Slægtsgårdsforeningen på Fyn har den årlige udflugt tirsdag den 26. juni, og turen går til Tranekær slot på Langeland.

Vi starter kl. 10.00 med at se haverne med medicinplanter, Bjarne Møller Petersen fortæller om betydning og virkning af de forskellige planter.

Frokost - buffet indtager vi i Herskabsstalden, hvor vi også nyder en kop kaffe.

Om eftermiddagen er der rundvisning på slottet. Lensgreve Preben Ahlefeldt-Laurvig guider os rundt og fortæller levende om slottets og slægtens interessante historie gennem tiderne.

Der er også mulighed for at se parken.

Pris 350 kr.

Tilmelding senest den 15. juni.

Karen Jacobsen

Vejlekredsen

Sommermøde i Vejlekredsen, onsdag, den 13. juni kl. 14 hos Helle Walsted og Aage Frandsen på Kiersholm i Grumstrup ved Hovedgård. Familien driver en større maskinstation og entreprenørforretning, samt et superflot planteavlbrug omfattende ca. 400 ha dels fra Kiersholm, hvor de bor, samt fra Grumstrup Overgaard, der er slægtsgård i 3. generation. Der begyndes på Kiersholm, med medbragt kaffe, og efter at have fået en orientering om, og have set bedriften, køres til Vester Mølle ved Skanderborg, hvor Jørgen Lund Christiansen vil fortælle om Vester Mølle projektet, som efterfølgende beses. Derefter slutes dagen med middag på Vester Mølle.

Kredsen havde torsdag den 22. marts inviteret Jens Einar Christensen, "Stormgård", Vindelev ved Jelling. Jens Einar er gift med Anita, de har tre børn og er 5. generation på gården, der har været i familiens eje siden 1884.

Jens Einar er formand for Vejle-Fredericia Landboforening, formand for landskontoret i Skejby, medlem af Vejle byråd, valgt for venstre, opstiller til folketinget i stedet for Jens Vibjerg.

Jens Einars emne var "Fortæl om dig selv". Min bedstefar sad i folketinget, min far var i Jelling sogneråd samt formand for Vejle landboforening, så den politiske interesse er nok arveligt betinget. Som 14 årig kom jeg med i den lokale VU, da jeg var 16 blev jeg valgt til VU's hovedbestyrelse, med Lars Løkke som formand. Efter endt handelseksamen, tog Jens Einar og Anita samt et vennepar på jordomrejse, de lagde ud med Indien og Nepal, og efter et par måneder kom de til Thailand, her blev de opsøgt af ambassaden, som meddelte at familien ville have fat på dem, da Jens Einars far var død i en alder af 50. Vi havde heldigvis vores forsikringer i orden, så vi kom hurtigt hjem. Efter halvanden måned var vi i stand til at fortsætte rejsen og mødtes med vores venner i Australien, herfra til New Zealand og til sidst USA. Vi kom hjem fra turen med mange fantastiske oplevelser og minder. Herefter gik turen til Livgarden i 2 år, hvorefter jeg begyndte min landbrugsuddannelse på Bygholm landbrugsskole. 1995 overtog vi "Stormgård" efter min mor. Gården er på 50 ha. og har en besætning på 70 søer. 1997 udvider vi til 350 løsgående søer, jeg kommer med i Vejle-Fredericia landboforening, og blev efter få år formand for foreningen, siden også formand for vores fælles rådgivningsselskab LRØ. Jeg blev opstillet som viseformandskandidat sammen med vores nuværende formand Niels Jørgen Pedersen og tabte til ham. Til byrådsvalget blev jeg opfordret til at opstille og blev valgt. Folketinget glippede denne gang, jeg skal være mere synlig, har jeg fået at vide.

Der var mødt 25 medlemmer op til en rigtig god eftermiddag i Byens hus i Jelling.

Steffen Buch Juul.

Himmerlandskredsen

Der indkaldes hermed til generalforsamling i Himmerlandskredsen, torsdag den 7. juni 2012 kl. 19.00, den afholdes på Overgaard Gods, Overgaardsvej 28, 8970 Havndal. Først viser direktør Claus Berggren rundt på godset og derefter afholdes generalforsamlingen i Tårnsalen på Overgaard Gods, hvor godset er vært ved kaffe og kage.

Datoen er ændret pga. en anden aftale.

Niels Holger Fisker

Midtjysk kreds

Torsdag den 7. juni kl. 19 bliver der besøg på "Krarupgaard", Krarupvej 54, Hem, 7800 Skive, der netop i år kan fejre 100-året for Jacobsen-slægtens overtagelse af gården. Den nuværende ejer, Niels

Jørgen Jacobsen er fjerde generation på gården, hvor der drives 173 ha med en omfattende frø- og kornproduktion. Desuden er der på "Krarupgaard" en større årlig animalsk produktion af ca. 1400

tyrekalve. Det bør endvidere nævnes, at Niels Jørgen Jacobsen i 2003 købte den da meget forsømte, "Strandet Hovedgård", hvis 90 ha ganske vist for størsteparten er tilplantet med skov. Hovedgården er på det seneste sat fornemt i stand, samtidigt med at proprietær Jacobsen i samme periode i 2007 købte "Kisum Kjærgaard" i Rønbjerg på 170 ha.

Desuden er der købt jord forskellige andre steder, så der i dag drives over 500 ha fra "Krarupgaard", der forøvrigt er meget velholdt med smukke, hvide bygninger.

Lørdag den 31. marts kl. 13.30 havde kredsens besøg på Viborg-egnen stor succes med ca. 35 fremmødte medlemmer. Starten fandt sted på Viborg Museum, hvor der ved ankomsten blev fortalt om maleren Rasmus Christiansen af formanden for foreningen "Rasmus Christiansens Venner", arkitekt Ole Utoft. Desuden fortalte gårdejer Poul Villumsen, "Vordegaard" om sin farfars forbindelse til Rasmus Christiansen, der resulterede i malingen af gårdens berømte friser. Ved 15-tiden drog selskabet derefter til "Vordegaard", hvor Poul Villumsen fortalte om de delvis ødelagte billeder, der ikke blot på grund af vejr og vind, men også på grund af ammoniakdampe fra staldene var blevet beskadiget. Desuden fortalte Poul Villumsen om problemerne med i dag at

drive landbrug, ikke blot her i landet, men også i Polen og i Rumænien. Efter den udendørs besigtelse, blev medlemmerne inviteret indenfor i det fantastisk smukt beliggende stuehus, hvor vi fik serveret kaffe og kager. Det havde været nødvendigt at aflyse besøget på Hjarbæk Kro, men denne løsning var endnu bedre. Efter at medlemmerne til slut havde rettet nogle sidste spørgsmål til Ole Utoft og Poul Villumsen, kunne vi ved godt 17-tiden sige farvel til Ole Utoft og til den gæstfrie familie på "Vordegaard", efter at alle gav udtryk for, at de fandt, at de havde haft en dejlig eftermiddag.

Haderslev kreds

Vi indbyder til generalforsamling og besøg på Haderslev Kaserne tirsdag den 15. maj kl. 19.00

Indgang gennem vagten på Louisevej.

Kaptajn Helge Mossmann vil fortælle og vise rundt på Kasernen.

Vi skal blandt andet se Slesvigske stuer, med den sidst nye indrettede stue, med minder fra 9. april 1940, (kanon og motorcykel fra kampen på Sønderbro i Haderslev.)

Efter rundvisningen kaffebord, og generalforsamling.

Tilmelding til Jens Knudsen på telefon nr. 74 57 51 65 eller 42 19 77 52 senest den 12. maj.

Jens M. Knudsen

Århuskredsen

Forårsmøde tirsdag, den 15. maj kl. 19.30 på Skærvad Hovedgård, Skærvad Allé 10, 8500 Grenå.

Skærvad hovedgård blev i 2006 overtaget af Lone Moldrup, der bor på stedet med sin ægtefælle og deres seks børn. Hovedbygningen er renoveret/ombygget, og herfra kan man se ned til det gamle voldsted, hvor slottet lå i 1386, da dronning Margrethe den Første ejede Skærvad. Tidligere lå der en sekslænget avlsgård, hvor hovedbygningen nu ligger. Der er endnu en bevaringsværdig lade tilbage. Have- og parkanlægget blev renoveret i 2008, så det nu fremtræder med tre terrasser, hvor der på hver er etableret springvand.

Lone Moldrup vil vise os rundt og fortælle om stedet.

Sommermøde den 12. juni kl. 14 på Støvring Kloster, Støvringgårdsvej 73, 8900 Randers. Den firefløjede hovedbygning med omgivende grave er fredet. Støvringgård kan føres tilbage til 1319, da den ejedes af Palne Jensen. I 1735 bestemte baronesse Christine Fuien i sit testamente, at hendes ejendom – Støvringgård med bøndergods, tiender og kapital skulle overgå til et kloster, bestyret af stiftsøvrigheden i Århus. Fundatsen blev ændret i 1978, og i dag er bygningerne omdannet til moderne lejligheder, Støvringgård gods er på 518,3 ha heraf 290 ha skov og 225 ha er bortforpagtet. Klosterforstander Erik Hubertz vil modtage os, vise rundt og fortælle om klosteret.

Anne Lis Ladefoged

Vestsjællandskredsen

Den 7. juni afvikles sommerudflugten. Den er henlagt til Fyn med besøg på det gamle herresæde Ørbæklunde, sejltur på Odense å, besøg i Glavendruplunden, hvor slægtsgårdsforeningens tidligere landsformand, Carl Martin Christensen, fortæller og dagen slutter på Ditlevsdal Bisonfarm, hvor vi først hører om okserne, ser de prægtige dyr og slutter med at smage på herligheden.

Karen Andersen

Sydlig Sønderjylland

Kredsen indbyder til to aftenudflugter.

Tirsdag, den 15. maj 2012 mødes vi kl. 18.30 hos Martin Hansen, Øvningen 22, 6230 Rødekro. Han har en næsten ny stald med 160 køer. Vi skal også se stuehuset. Herefter til DGI-Centret Nr. Hoptrup, Øvningen 1. Her vil vores tidligere landsformand, Carl Martin Christensen fortælle om sin tid i slægtsgårdsforeningen, og om alle hans øvrige gøremål. Derefter er der generalforsamling og kaffe.

Tilmelding senest 12. maj til Chr. A. Krogh 74 41 53 12.

Onsdag, den 13. juni 2012. kl. 18.00 samles vi i Jollmanns gård i Holm ved Nordborg. Det er en interessant gammel gård, som netop har gennemgået en stor istandsættelse. Herefter besøger vi en vingård, idet vi besøger Grethe og Chresten Schmidt, Holm, hvor vi skal se hans vineri. Kaffe skal vi nyde på Dyvig Badehotel. Efter kaffen er der rundvisning på badehotellet.

Tilmelding senest 9. juni til Chr. A. Krogh 74 41 53 12.

Chr. A. Krogh

Sjælland Syd

Generalforsamlingen blev afholdt i Everdrup Samlingshus, den 16. marts. Efter kredsformand, Ole Krogh Jensens velkomst og en sang afvikledes dagsordenen, hvor formanden i sin beretning i forbindelse med omtalen af årsmødet i Agerskov nævnte, at Meta og Jens Larsen deltog i deres 30. årsmøde. Jens og Meta har også været aktive i kredsen bl. a. var Meta kredsformand i mange år.

I forbindelse med valg til bestyrelsen gik det op for os, at kredsen skal have ny formand, da Ole Krogh Jensen ikke ønskede genvalg. Under eventuelt tog næstformand, Knud Petersen, ordet og takkede Ole Krogh Jensen for hans arbejde for kredsen med meget stor aktivitet. Efter 15 år i bestyrelsen, heraf de sidste 8 år som formand, har kredsen nydt godt af Ole Kroghs viden og idérigdom. Og man respekterer at Ole Krogh nu vil koncentrere sig om endnu en bog, nemlig om Brandelev. Herefter overrakte Knud Petersen et smukt forarbejdet glas til den afgående formand og en buket blomster til Margit.

Efter generalforsamlinger var der musikalsk underholdning med Anni og Bente Jørgensen. De fremførte et muntert program med et bredt repertoire, og stemningen var høj.

Efterfølgende har bestyrelsen konstitueret sig med Knud Petersen som formand, Dorrit Røtting som næstformand og sekretær, E. Tue Christensen fortsatte som kasserer og Ane Margrethe Jensen som protokolfører.

Kredsens sommerudflugt:

Den første udflugt er onsdag den 30. maj. Kl. 14.00 mødes vi ved Kalvehave Labyrintpark, Hovvejen 12, 4771 Kalvehave.

Her drikkes den medbragte eftermiddagskaffe, efter afprøvnings af labyrinten og en del spil.

Kl. ca. 16.00 køres til Lilliendal gods, Lilliendalvej 1, 4735 Mern. Her får vi en rundvisning og den medbragte aftensmad spises.

Der er mulighed for at være inde i tilfælde af regnvejr.

Husk borde og stole.

Turen koster 80 kr.

Anden udflugt er tirsdag 12. juni med besøg på Oringe, Færggårdsvej 15, 4760 Vordingborg, hvor vi samles kl. 14.00.

Vi skal se statshospitalet Oringes museum og have en orientering om institutionen.

Her drikkes den medbragte eftermiddagskaffe, og den medbragte aftensmad spises også her.

Medbring borde og stole.

Turen koster 70 kr.

Årets højskoledag er lørdag den 3. november.

Dorrit Røtting

Ringkøbingkredsen

Møde for medlemmer og andre interesserede torsdag den 31. maj kl. 19.00. Vi besøger Kærgården I/S, Sundsvej 24, 430 Ikast.

Gården drives af 5 ejere og 15 ansatte. Produktion: 25.000 slagtesvin og 3000 fedekalve. Driften omfatter 1000 ha.

Aftenen starter med rundvisning og efterfølgende serveres grill-stegt kalvekød med tilbehør. Aftenen slutter med kaffe og generalforsamling.

Jens Ulrik Tarpgaard

Nye MEDLEMMER

Gårdejere
Ellen Petersen
"Aamosegård"
Åmosevejen 16
Ørby
3210 Vejby

Gårdejere
Ellen og Verner Thinggaard Kure
"Granegård"
Mæbyvej 4
Nyker
3700 Rønne

Torben Steen Nielsen
Hermelinløkken 27 F
5210 Odense NV

Gurli og Jes Ole Hansen
Tingbjergvej 17
Øbening
6230 Rødekrø

Gårdejere
Aase og Peter Thiel-Nielsen
"Nydalsgård"
Illervej 2
8620 Kjellerup

Gårdejere
Lone og Jørgen M. Simensen
"Øster Munkegård"
Nymøllevej 35
Barner
9240 Nibe

Returadresse:

Inger M. Hansen,
Svalevej 13, 4440 Mørkøv
ID: 47395

POST

B

PP DANMARK

Glavendruplunden på Nordfyn

Glavendruplunden er et folkeligt mødested, men det er også en mindelund. Foruden stenene fra skibssætningen er der rejst mindsten for: Ansgar, 400 året for reformationen, genforeningen i 1920, Grundloven af 1915 og befrielsen.

Skibssætningen

Vikingerne satte deres døde i gravhøje eller skibssætninger, et symbol på sejladen til dødsriget. Gravhøje finder man mange af på Nordfyn, mens skibssætninger er sjældne. Et sted er dog helt specielt, nemlig Glavendruplunden, som ligger lidt udenfor Sønderlø. Her kan man se Glavendrupstenen som afslutning på den største bevarede skibssætning i Danmark – 60 m lang og 12 m bred – formodentlig af samme type, som den, der er fundet i Jelling. Det specielle ved Glavendrupstenen er, at skriften på stenen er den længste runeindskrift man har fundet i Danmark, 210 tegn fordelt på tre af stenens sider. Stenen er sat af Ragnhild og hendes sønner, som minde over "Alle" – måske en betydningsfuld høvding og præst på egnen.

Glavendrupstenen og Tryggevældestenen

Professor i nordiske sprog Niels Åge Nielsen har i "Danske runeindskrifter – et udvalg med kommentarer" 1983, denne interessante forklaring:

To gange omkring år 900 har den samme danske kvinde Ragnhild rejst en mindsten efter en afdød ægtefælle, og begge gange har hun ladet runeristeren Sote hugge indskriften. Den ene sten er Tryggevældestenen fra Østsjælland, der nu befinder sig i Nationalmuseet. Den indeholder 38 ord. Den anden er Glavendrupstenen fra Skam herred på Fyn. Den står endnu på det sted, hvor den blev rejst for snart 1100 år siden. Og den er med sine 50 ord den længste indskrift, vi kender på nogen dansk runesten. Jeg kunne tænke mig at gengive den således: "Ragnhild satte denne sten efter Alle, sølvernes høvding, folkets præst, en hæderværdig thegn. Alles sønner gjorde disse mindesmærker efter deres fader og

hans kone efter sin mand, og Sote ristede disse runer efter sin herre. Tor vi disse runer. – Gid den må regnes for at være en troldmand, som ødelægger denne sten eller slæber den bort til minde over en anden." Vi er nu så vidt, at vi kan forsøges at skrive en ultra short story på grundlag af de to indskrifter.

Historien begynder altså i Østjylland. Og det må antages, at Ragnhild hører hjemme i dette landskab. For hun nævner, at hun er søster til Ulv, og dette må forudsætte, at Ulv er en kendt mand i den egn, hvor gravhøjen og stenen rejses. Hun har ved historiens begyndelse mistet sin første ægtefælle, Gunulv, der omtales som søn af Nærve. Denne må ligeledes forudsættes at være kendt på egnen.

Vi må forestille os, at der derefter er gået en hel del år. Ragnhild er blevet gift med Alle, en stormand på Fyn, og hun har sønner med ham, da han dør og hun for anden gang må rejse en sten over en ægtefælle. Vi får nu på Glavendrupstenen den oplysning om runeristeren Sote, at han er Alles undergivne. Sandsynligvis har Sote haft tilknytning til Alle allerede dengang, da han blev kaldt til Sjælland for at riste runerne på den store Tryggevældesten. Og det er naturligt at forestille sig, at der har været en forbindelse mellem stormændene Alle og Gunulv før Gunulvs død. Men vi har i øvrigt en anden grund til at antage, at Sote var fynbo. For han har ristet indskriften på Rønninge-stenen fra Åsun herred på Nordfyn.

Vi ser nu atter på Glavendrupstenen, at Ragnhild – sammen med Sote – har ofret stor omtanke på indskriftens komposition. Teksten er en prægtig variant af Tryggevældeindskriften. Jeg opfatter den således, at tretallet igen er anvendt to gange. Det hedder først om den døde Alle, at han er "sølvernes høvding, folkets præst og en hæderværdig tegn", og derefter med varieret synonymi om dem, der skabte det store mindesmærke: "Alles sønner gjorde disse mindesmærker efter deres fader og hans kone efter sin mand, men Sote ristede disse runer efter sin herre."

Rundvisning

Carl Martin Christensen, Dansk Slægtsgårdsforeningens mangeårige landsformand bor tæt ved Glavendruplunden, og han fortæller om mindelunden, stenene og det folkelige liv, dengang der var dansepavillon i lunden. Kontakt Carl Martin Christensen, Kåregård, Badstrupvej 39, 5485 Skamby. Tlf.: 64 85 11 74.